

Att leda för hög undervisningskvalitet

Cia Adolfsson Nordström och Frida Grimm

UMEÅ UNIVERSITET

Ett ämne i fokus just nu

T.ex.

- SOU:n Rektor i fokus
- Nya målprogrammet RP
- Allt mer litteratur
- Stort intresse för vår nya FFR-kurs
"Att leda för hög
undervisningskvalitet"

Bikupa:

- Vilka möjligheter och utmaningar ser ni gällande att leda för hög undervisningskvalitet?

Centrala begrepp: Undervisning

Förslag till skollagsändring:
SOU 2025:19 Kunskap för alla-
nya läroplaner med fokus på
undervisning och lärande

Förslag att definitionen av undervisning
ändras så att förmedling och förankrande av
kunskaper och värden framgår samt att det
tydliggörs att undervisningen bestäms och
leds av lärarna.

-undervisning: processer
som på lektioner eller vid
andra lärtillfällen **leds** av
lärare eller förskollärare mot
mål som anges i förordningar
och andra författningar som
ansluter till denna lag och
som syftar till utveckling och
lärande genom att **barn eller
elever inhämtar och
utvecklar kunskaper och
värden**

Skollagen 2010:800, 1 kap, 3§

– undervisning: processer som
på lektioner eller vid andra
lärtillfällen **bestäms och leds**
av lärare eller förskollärare och
som syftar till barns och
elevers utveckling och lärande
mot mål som anges i denna lag
samt i förordningar och andra
författningar som ansluter till
lagen genom att **förmedla och
förankra kunskaper och värden
hos barnen och eleverna**

SOU 2025:19 Kunskap för alla-
nya läroplaner med fokus på
undervisning och lärande, se
även Prop. 2025/2026:194

Gemensamt yrkesspråk

Förtydligar undervisningen: Ger skolprofessionella (som lärare och rektorer) ett verktyg för att förklara undervisningen utifrån ett teoretiskt ramverk, vilket synliggör syftet.

Underlättar kollegialt lärande: Möjliggör för skolprofessionella att kommunicera med varandra om sitt arbete, dela kunskaper och resonera kring pedagogiska strategier.

Stärker professionen: Ger yrkesgruppen möjlighet att analysera och ta kontroll över sin egen profession genom att skärskåda förslag och utveckla arbetet.

Bidrar till teoretisk förankring: Ett gemensamt språk som bygger på en stark teoretisk grund utvecklar förståelsen för lärande och undervisning.

Möjliggör förståelse för styrdokument: Hjälper till att tolka och implementera styrdokument, såsom skollag och läroplaner.

Bedömning av undervisning

- God undervisning?
- Framgångsrik undervisning?
- Utmärkt undervisning?
- Effektiv undervisning?
- Undervisning av hög kvalitet? *undervisning som systematiskt optimerar lärandet och leder till fördjupad förståelse, progression och hög måluppfyllelse*

Vems kvalitet? Vilket slags kriterier eller jämförelser? Vilka bedömningsformer? Vilka perspektiv?

Olika teorier – olika perspektiv

Pragmatism

(hur fungerar kunskaperna i vardagen)

Konstruktivism

(lärande skapas aktivt av barnet/eleven i interaktion med omgivningen)

Sociokulturellt perspektiv

(lärande som social process)

Utvecklingspsykologi

(hur lärandet hänger ihop med människans psykologiska utveckling över tid)

Kognitivism (vad händer i hjärnan)

Behaviorism (beteenden)

(se t.ex. Håkansson & Sundberg, 2022)

UMEÅ
UNIVER

Frida Grimm och Carina Adolfsson Nordström

Övning

När vi studerar undervisning och lärande kan vi använda olika teoretiska perspektiv. Varje perspektiv gör att vi lägger märke till olika saker i en undervisningssituation.

Föreställ er att ni observerar en undervisningssituation. Vad skulle ni framför allt lägga märke till om ni tittar på undervisningen genom följande teoretiska perspektiv? Beskriv vilka konkreta aspekter av undervisningen som blir viktiga att observera utifrån varje perspektiv.

- Perspektiv att beskriva:
 - Behavioristiskt perspektiv
 - Pragmatiskt perspektiv
 - Sociokulturellt perspektiv
 - Kognitivistiskt perspektiv

Exempel: *Utvecklingspsykologiskt perspektiv* – Detta perspektiv handlar mycket om hur barn/elever lär, mognar och interagerar i en specifik ålder. Fokus skulle förmodligen framförallt ligga på hur undervisningen (läraren/pedagogen) möter barns/elevernas kognitiva, sociala och emotionella utvecklingsnivå. Eventuellt skulle visst fokus även kunna ligga på att identifiera om det finns barn/elever som inte agerar som förväntat utifrån sin ålder och vad det beror.

Individuell reflektion (5 min)

- Vilket perspektiv betonas just nu i den verksamhet som du leder? Varför? Fördelar och nackdelar med detta?

Komplexiteten

- Vikten av stöd – Vetenskaplig grund
- Dimensioner som går in och ur varandra
- Samtidigt presenterar litteratur om undervisningskvalitet ofta punkter, rubriker och listor

Håkansson & Sundberg(2023)

Utmärkt undervisning
60 forskningsöversikter

7 riktningsgivare:

- Samlande uppdragsvision och lärandeavpassade förutsättningar
- Kommunikerad syftes- och målrelatering
- Kraftfull kunskapsförankring
- Successiv fördjupning
- Lärandestödjande struktur och samspel
- Anpassad lärandekontext
- Lärande bedömning

Vilka möjligheter och utmaningar upplever ni med den här typen av sammanställningar?

Doverborg mfl (2013)

Strategier som karakteriserar undervisning i förskolan

- Variation som en grundläggande aspekt i barns lärande
- Betydelsen av lärandesituationens inramning – att utgå från ett lärandeobjekt och följa barns frågor och intresse samt att föra samtal på metanivå
- Utveckla möten och samordning mellan förskollärares och barns perspektiv
- Utvidga sammanhanget från ett lokalt till ett expansivt språk
- Utmana och stötta barnen i deras lärande
- Vidareutveckla sitt eget kunnande inom en mångfald områden med syfte att stödja barns idéer och förslag
- Synliggöra mönster och samband med syfte att stödja ett vidgat lärande

Tengberg m.fl. (2023)

Undervisningskvalitet
Tripod – teoretisk modell av kvalitativ undervisning

Tripod – mäter elevernas uppfattningar om undervisningens kvalitet

- **Omsorg** – relationella aspekter
- **Kontroll** – klassrumsmiljö som gynnar lärande
- **Tydlighet** – förklara ämnesinnehållet tydligt - begriplighet
- **Utmaning** – utmanar eleverna inför uppgifterna och att inte ge upp
- **Intresseskapande** – få lärande att upplevas som intressant och relevant
- **Konfererande** –uppmuntrar elevernas idéer, initiativ och perspektiv
- **Sammanfattning** – summera kunskaper och skapa sammanhang i lärandet

Hirsh (2023)

Framgångsrik undervisning

Intervjuer 100 elever

Lärare som:

- skapar trygga och förlåtande lärmiljöer
- skapar relationer byggda på ömsesidig respekt
- delar ansvaret för lärande med eleverna
- anpassar undervisningen till klasser och individer
- kommunicerar att lärande är möjligt för alla
- visar passion för undervisning och lärande
- utformar lektioner som skapar motivation
- betonar kunskapens användarvärde framför formella krav

Coe mfl (2020)

Effektiv undervisning

Forskningsöversikt

4 dimensioner, 17 komponenter

- Förstå innehållet (som de undervisar om och elevens inlärningsprocess kring denna)
- Skapa en miljö som stödjer lärande
- Ha gott ledarskap i klassrummet för att maximera möjligheten att lära
- Presentera innehåll, aktiviteter och interaktioner som utmanar elevernas tankearbete

Vilka möjligheter och utmaningar upplever ni med den här typen av sammanställningar?

Samuelsson mfl (2024)

Undervisningsskicklighet i praktiken

504 lektionsobservationer, forskningsresultat

10 dimensioner

- Mål som utgångspunkt för lärande
- Lärandemiljö
- Elevers delaktighet i lärandet
- Synliggörandet av lärandet
- Användning av respons för lärande
- Lektionens planering och genomförande
- Lärarens ledarskap i klassrummet
- Stöd till elever med olika behov
- Användning av rutiner
- Samarbetslärande

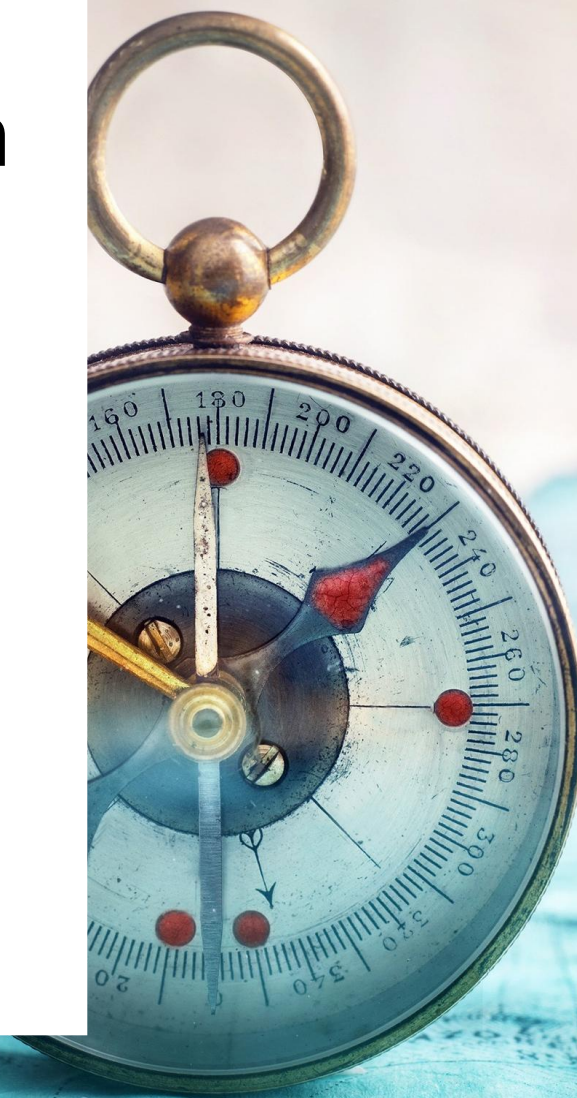
Risker med listor

- one size fits all-tänkande
- i översättningen till praktiken kan det bli snabba lösningar -> förenklingar och mekaniskt sätt att tänka kring undervisning – över-generaliseringar
- kan leda till kontrollkulturer
- skolprofessionella tappas av

Forskningen som en karta

- Forskningen inte ett recept eller en instruktionsbok – inga perfekta lösningar – lärarens/pedagogens betydelse
- En karta
- Självtä ut vägen
- Möjligheter att zooma in och zooma ut
- Kontextens betydelse!

Vikten av skickliga lärare/pedagoger

- Med bred verktygslåda som bedömer, väljer ut och bort – behärskar verktygen och vet när vilka verktyg behövs och varför
- som anpassar efter kontexten
- som är skickliga balanskonstnärer

Balansen

Å ena sidan, å andra sidan

- Lärares/pedagogers strategiska val – elevers/barns försök att förstå
- Lärares/pedagogers orkestrering av klassrums-/barnsgruppssituationen – elevers/barns med(mot)spel
- Sociala hänsynstaganden - kognitiva hänsynstaganden
- Tydlighet - nyansrikedom

En tårta som kan skäras på olika sätt

- Böckerna är i grunden nyanserade – lyfter å ena sidan, å andra sidan
- Tex. Lärare vara målinriktade, välgrundad kompass i styrdokumentet – improvisera och vara kreativa
- Presenterar ämnen som går in och ur varandra – gemensamma mönster
- Tårtan kan se olika ut (förstås olika) och går att skära på många olika sätt (inga sanningar, perfekta instruktioner)

Kontextens betydelse

- Inga fasta kriterier som gäller generellt oberoende av kulturell, politisk eller social kontext
- Dock: det finns ett antal grundläggande och generella principer för kvalitativt god undervisning som vuxit fram över lång tid inom forskningen

Olika skolformer delvis olika uppdrag och betoning undervisning

- **Förskola:** utveckling, omsorg, lek, språk, socialisation
- **Grundskola:** kunskapsutveckling + kompensatoriskt uppdrag
- **Fritidshem:** omsorg, utveckling och lärande
- **Gymnasium/vux:** måluppfyllelse, progression, förberedelse för arbete/högre studier

Skillnader i bedömningskulturer, kunskapssyn, vad skolprofessionella värderar som god kvalitet, hur undervisning diskuteras, vad olika ledare anses legitima att styra etc.

Rektors ansvar för undervisningskvalitet - Ett rektorsskap i förändring?

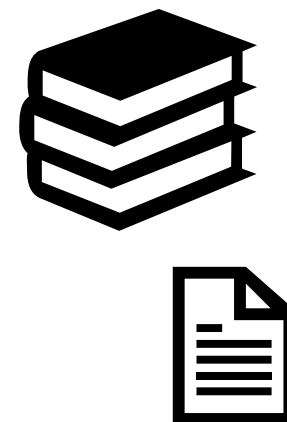
Några exempel på förändringar som är på gång

- SOU:n "Rektor i fokus"
- Nya läroplaner
- Nytt betygssystem
- Nationell styrning – nationella prov
- Reglering av lärares undervisningstid
- 10-årig grundskola
- Förbättrat stöd och en förbättrad elevhälsa

Mer om rektors ledarskap och reformer under morgondagen!

Kurslitteratur FFR "Att leda för hög undervisningskvalitet

- Grimm, F (2023) Teacher leadership for teaching improvement in professional learning communities. *Professional Development in Education*. Routledge 2024, 50(6), 1135–1147.
- Hirsh, Å. (2020) *Relationellt ledarskap i klassrummet – Så skapas magi*. Natur & kultur
- Håkansson, J. & Sundberg, D. (2012/2020). *Utmärkt undervisning. Framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. Natur & kultur.
- Klang Jensen, A. & Pihlgren, A.S. (2020). *Undervisningsstrategier i förskolan*. Studentlitteratur (läses endast av rektorer inom förskola)
- Robinson, V., & Gray, E. (2019). What difference does school leadership make to student outcomes? *Journal of the Royal Society of New Zealand*, 49(2), 171–187.
<https://doi.org/10.1080/03036758.2019.1582075>
- Sheridan, S. & Williams, P. (2018). *Undervisning i förskolan. En kunskapsöversikt*. Skolverkets publikationer. <https://www.skolverket.se/getFile?file=3932> (Hämtad: 20260811) (obs! läses endast av rektorer inom förskola)
- Tengberg. M. (2022) *Undervisningskvalitet i svenska klassrum*. Studentlitteratur (läses endast av rektorer inom skola)

Referenser

Coe, R., Rauch, C.J., Kime, S & Singleton, D. (2020) *En forskningsöversikt för framgångsrik undervisning*. Evidence Based Education

Colnerud, G & Granström, K (2015). *Respekt för läraryrket. Om lärares yrkesspråk och yrkesetik*. HLS Förlag

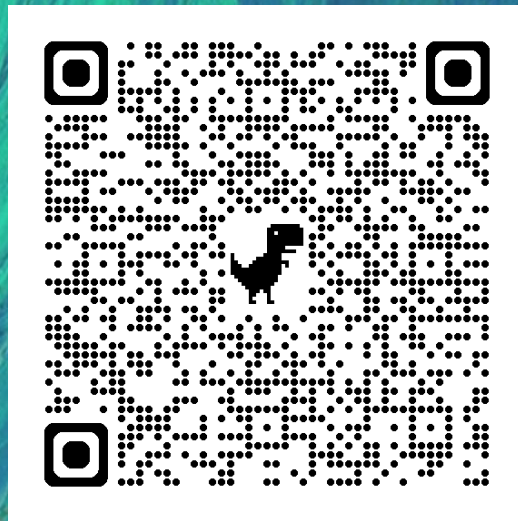
Doverborg, E., Pramling, N. & Pramling Samuelsson, I. (2013). *Att undervisa barn i förskolan*. Liber.

Håkansson, J. & Sundberg, D. (2012). *Utmärkt undervisning. Framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. Natur & kultur.

Samuelsson, M., Samuelsson, J., Friberg, B., Hansson, U., & Rosenkvist, M. (2024). *Undervisning med uppseendeväckande brister – så blev den signifikant bättre*. Skrifter från Forum för ämnesdidaktik, nr. 17. Linköpings universitet. <https://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1865157/FULLTEXT02.pdf> (hämtad 20261001)

Tengberg, M. (2022) *Undervisningskvalitet i svenska klassrum*. Studentlitteratur

TACK FÖR OSS!

UMEÅ UNIVERSITET